ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ХОДИМЛАРИНИНГ КАСБИЙ МАДАНИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-МАЪНАВИЙ ОМИЛЛАРИ



Иномов Авазбек Соибжонович
Республика Маънавият ва маърифат маркази ҳузуридаги Ижтимоий-маънавий тадқиқотлар институти мустақил тадқиқотчиси

“Биз келажакда эл-юртимизнинг ишончи ва меҳрини қозонган, том маънодаги халқпарвар ички ишлар тизимини яратишимиз керак”
Шавкат МИРЗИЁЕВ, Ўзбекистон Республикаси Президенти

Бугунги кунда мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг кўламли ислоҳатлар замирида ички ишлар тизимини тубдан ислоҳ этиш ва соҳани янги босқичга олиб чиқиш асосий вазифа этиб белгиланди. Мазкур вазифани амалга оширишда, ички ишлар органлари ходимларининг касбий маданиятини юксалтириш долзарб вазифа алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бугунги кунда мамлакатимизда «Халқ давлат идораларига эмас, балки давлат органлари халқимизга хизмат қилиши керак», деган тамойил давлат сиёсатининг энг устувор йўналишларидан бири сифатида алоҳида устувор вазифа сифатида белгиланди. Хусусан, мамлакатимизда аҳолининг тинч ва осойишта ҳаёт кечиришини таъминлаш, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашиш, жамоат тартиби ва хавфсизлигини сақлаш масалалари Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонидан олиб борилаётган давлат сиёсатида энг муҳим ва устувор йўналиши сифатида алоҳида ўрин эгаллайди. Зеро, мазкур масала бугунги кунда юртимизда барча ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларнинг муваффақиятли амалга оширилишида ҳамда мамлакатимизни модернизация қилиш ва янгилашда муҳим аҳамият касб этмоқда. Шу сабабли давлатимиз раҳбари томонидан ички ишлар органлари тизимини тубдан ислоҳ қилиш, унинг фаолияти самарадорлигини замонавий босқичга кўтаришдек ғоят муҳим вазифа сифатида алоҳида эътибор қаратилаётган бежиз эмас, албатта. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев: “халқимиз Яратгандан, аввало, тинчлик-хотиржамликни сўрайди. Шундан сўнг, ўз уйим, бошпанам бўлса, оилам, бола-чақам билан соғ-саломат яшасам, дейди. Биз халқимизнинг ана шундай орзу-ниятларини рўёбга чиқариш учун иккита масалага, яъни ички ишлар ва соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилишга катта эътибор қаратаяпмиз”[1]. Зеро, ўтган давр мобайнида ички ишлар тизими тубдан ислоҳ қилиниб, эл-юртимизнинг ишончи ва меҳрини қозонган, том маънодаги халқпарвар ички ишлар тизимини яратиш бўйича кенг кўламли ислоҳотлар муваффақиятли амалга оширилди.

Айниқса, бу борада мамлакатимизда ички ишлар тизимида катта ютуқларга эришилиб, қабул қилинган қонунлар ўзини самарасини бера бошлади. Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 16 сентябрдаги «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонунининг қабул қилиниши ички ишлар органларининг фаолиятини янада такомиллаштиришга қаратилган қонуности ҳужжатларининг қабул қилиниши учун замин яратди.

Шу ўринда, мамлакатимизда кейинги йилларда ички ишлар органлари фаолиятининг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш учун 4 та қонун, Президентнинг 2 та фармон ва 18 та қарори, Вазирлар Маҳкамасининг 41 та қарори, Ички ишлар вазирлигининг 50 дан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари қабул қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 апрелдаги “Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қабул қилинган ПФ-5005-сонли фармони ички ишлар органларининг фаолиятини тубдан такомиллаштиришнинг доктринал ва концептуал асоси бўлиб хизмат қилди.

Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифалар ижросини таъминлаш мақсадида қабул қилинган мазкур фармон ички ишлар органлари тизимида туб ислоҳотларнинг янги босқичини бошлаб берди. Ички ишлар органларини аҳолига ўз вақтида ёрдам кўрсатадиган, унинг ҳар бир ходими «Халқ манфаатларига хизмат қилиш»ни ўз хизмат бурчи деб биладиган ижтимоий йўналтирилган профессионал тузилмага айлантиришга замин яратди.

Айниқса, бугунги кунда ички ишлар органларининг фаолияти очиқ ва ошкоралик йўсинида, фуқароларнинг уларга ишончи ошишини таъминлайдиган тарзда ташкил этилмоқда. «Одамларни эшитиш бошланди. Уларнинг зарур муаммолари, дарду ташвишларини ўрганиш тизими яратилди»[2]. Халқ билан аниқ мақсадни кўзлаб ўтказиладиган тизимли мулоқотлар бошланди, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш

[1] Шавкат Мирзиёев турли унвонлар, орден ва медалларни ўз эгаларига топширди // Халқ сўзи. – 2017. – 7 дек.

[2] Ҳаракатлар стратегияси асосида жадал тараққиёт ва янгиланиш сари / М.Бекмуродов, Қ.Қуронбоев, Л.Тангриев. – Т., 2017. – Б. 25.

органлари, фуқаролик жамияти-нинг бошқа институтлари билан яқин ҳамкорлик йўлга қўйилди, аҳолининг энг муҳим муаммолари ҳал этишга ҳар томонлама кўмаклашиш асосий вазифа сифатида эътибор қаратилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги «2022 - 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги ПФ-60-сон Фармонида ички ишлар органларини аҳолининг ишончли ҳимоячиси сифатида халқчил профессионал тузилмага айлантириш, уларнинг фуқаролар, жамоат ташкилотлари ҳамда кенг жамоатчилик билан яқин ҳамкорликда, ўзаро ишонч ва ҳамжиҳатлик руҳида ишлашини таъминлаш, маҳаллалар, аҳоли турар жойлари ва бутун юртимизда қонун устуворлигини таъминлаш, тинчлик-осойишталикни янада мустаҳкамлашга эътибор қаратилган.

Бугунги кунда мамлакатимизда ички ишлар органлари тизимига бўлган муносабат тубдан ўзгариб бормоқда. Бугун ички ишлар органлари ходими деганда халқимиз онгида ўз Ватанини жондан ортиқ севадиган, мамлакатимиз тинчлиги ва осойишталиги йўлида жонини фидо қилувчи, халқ ва миллат манфаатларини доим устун қуядиган, одоб-ахлоқ қоидалари ва ҳуқуқий нормаларга риоя этувчи ҳақиқий мард инсонлар қиёфаси гавдаланади. 2023-йил 20-январда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ички ишлар органларини халқчил профессионал тузилмага айлантириш ва аҳоли билан янада яқин ҳамкорликда ишлашга йўналтириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”[1]ги қарори қабул қилинган эди. Мазкур қарорга кўра, Ички ишлар органлари ходимларининг касбий маданият ва хизмат интизоми кодекси тасдиқланди.

Ушбу кодексни қабул қилишдан асосий мақсад, ички ишлар органлари ходимларини “Инсон қадри учун” тамойили асосида юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, ўз бурчига содиқ, ватанпарвар ва халқпарвар этиб тарбиялаш ва бу орқали аҳолининг чинакам розилигига эришиш асосий вазифа сифатида белгиланган. Қарорга кўра, ички ишлар органларини аҳолининг ишончли ҳимоячиси сифатида халқчил профессионал тузилмага айлантириш, уларнинг фуқаролар, жамоат ташкилотлари ҳамда кенг жамоатчилик билан яқин ҳамкорликда, ўзаро ишонч ва ҳамжиҳатлик руҳида ишлашини таъминлаш, маҳаллалар, аҳоли турар жойларида осойишталикни таминлаш мақсадида “Ички ишлар органлари ходимларининг касбий маданият ва хизмат интизоми кодекси” тасдиқланди. Мазкур кодексда ички ишлар органлари ходимларининг касбий ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришнинг долзарб масалалари белгиланди. Кодексда ички ишлар органлари ходимларида, хизмат вазифаларига ҳалол, виждонан, Ватан ва халқ олдидаги бурчини чин дилдан ҳис этган ҳолда, юксак масъулият билан ёндашиш, жамиятда умумэътироф этилган одоб-ахлоқ нормаларига сўзсиз амал қилиш туйғусини шакллантириш, ички ишлар органларида, содир этилиши мумкин бўлган ножўя хатти-ҳаракатлар, суиистеъмолчилик ва коррупция ҳолатларининг барвақт олдини олиш, ҳуқуқ-тартибот тизими обрўсига салбий таъсир кўрсатувчи низоли вазиятларни юзага келтирмасликка алоҳида эътибор қаратилган.

Шунингдек, кодексда белгиланган қоида ва талабларни ҳар бир ходим лавозимидан қатъий назар билиши, унга қатъий ва сўзсиз амал қилиши мажбурий ҳисобланади. Кодексга амал қилмаслик ёки уни қўпол равишда бузиш ходимни ички ишлар органларидан бўшатишгача бўлган интизомий жазога тортиш учун асос бўлиши белгиланган. Барча даражадаги раҳбарлар қўл остидаги шахсий таркиб билан кодекс талабларини бажаришга қаратилган маънавий-маърифий ва тарбиявий ишларни амалга ошириш, уларнинг оилавий-маиший муаммоларини доимий ўрганиш ва ҳал этишга шахсан масъул ва жавобгар этиб белгиланди.

Айниқса, кодексда Ички ишлар органларида касбий маданият қоидалари белгиланган. Шу ўринда, касбий маданият қоидалари қайси лавозимни эгаллашидан қатъи назар, ходимларнинг одоб-ахлоқи ва хизматда ўзини тутишнинг асосий талаб ва мезонларни ўз ичига олади. Ходимлар касбий маданият қоидаларининг қуйидаги асосий талабларига амал қилишга мажбурдир. Яъни: фуқаролар билан мулоқотда хушмуомала, камтар ва босиқ

[1] https://www.lex.uz/docs/-6364837

бўлиш, ижтимоий келиб чиқиши, иқтисодий аҳволи ва бошқа омиллардан қатъи назар, ҳеч бир шахс, гуруҳ ёки ташкилотнинг камситилиши ёки афзал кўрилишига йўл қўймаслик, Ўзбекистон Республикаси ва бошқа давлатлар халқларининг урф-одат ва анъаналарини ҳурмат қилиш, турли этник, ижтимоий гуруҳ ҳамда конфессияларнинг маданий ва бошқа хусусиятларини инобатга олиш, ижтимоий барқарорлик, миллатлар ва динлараро ҳамжиҳатликка кўмаклашиш, жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатларини тўлиқ, холисона ва ўз вақтида қонуний кўриб чиқиш, ўз хизмат бурчини виждонан бажаришига нисбатан фуқароларда шубҳа уйғотувчи хатти-ҳаракатдан тийилиш, шунингдек, ички ишлар органлари обрўсига салбий таъсир кўрсатувчи низоли вазиятларни юзага келтирмаслик, ўз хизмат мажбуриятларини бажараётганда фуқаролар ва бошқа шахсларни камситмаслик, уларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини ҳисобга олиш, хизмат мажбуриятларини бажаришга тўсқинлик қиладиган ёки уларни бажаришда бирон-бир шахсий, мулкий ёки бошқа манфаатларга дахлдор бўлиши мумкин бўлган ҳаракатлар (ҳаракатсизлик)дан ўзини тийиш, гуруҳбозлик, маҳаллийчилик, таниш-билишчилик кўринишларига, шунингдек, ўз хизмат вазифаларини бажариш жараёнида бошқа салбий ҳолатларга йўл қўймаслик ва қатъий равишда уларнинг олдини олиш, ички ишлар органларининг фаолияти тўғрисида жамоатчиликни хабардор қилишда расмий оммавий ахборот воситалари вакилларига ҳурмат билан муносабатда бўлиш, уларнинг белгиланган тартибда ишончли маълумотларни олишига кўмаклашиш, ўз хизмат вазифаларини виждонан, ҳалол ва юксак профессионал даражада бажариш, расмиятчилик, сохтакорлик ва суиистеъмолчиликка йўл қўймаслик, ички тартиб-қоидаларга риоя этиш белгиланган.

Шунингдек, ходимларни телефонда сўзлашиш ва кийиниш маданиятига қатъий риоя этиш, ижтимоий тармоқларда давлат органлари ва мансабдор шахслар фаолиятини муҳокама қилмаслик, ахлоққа зид ибораларни ишлатмаслик, мамлакатда, шу жумладан, ички ишлар органларида амалга оширилаётган ислоҳотларга нисбатан одамларда ишончсизлик кайфиятини юзага келтириши мумкин бўлган нохолис, субъектив материалларни жойлаштирмаслик, ўз хизмат мажбуриятларини бажараётганда хизмат хоналари, давлат мулки, моддий-техника базасидан ҳамда ички ишлар органларининг бошқа мулкидан фақат хизмат мақсадларида фойдаланиш белгиланган. Кодексда ходимлар коррупциянинг ҳар қандай кўринишига қарши курашиши ва унинг профилактикасига фаоллик билан кўмаклашиши шарт. Ходимлар ўз бошлиғи ёки ваколатли органларга ўзларини бошқа шахслар ҳуқуқбузарлик содир этишга ундаб мурожаат қилган ҳар бир ҳолат, шунингдек, бошқа ходимлар томонидан содир этилган ҳар қандай ўзига маълум бўлган ҳуқуқбузарликлар ҳақида хабар бериши зарур. Ходимлар хайрихоҳ, хушмуомала ва эътиборли, фуқаролар ва ҳамкасбларига сабр-тоқат ва ҳурмат билан муносабатда бўлиши ходимлар фуқароларга нисбатан қўполлик қилмаслиги, уларнинг шаъни ва қадр-қимматини камситиш, асоссиз руҳий ва жисмоний таъсир ўтказиш ҳолатларига йўл қўймаслиги лозим.

Хизмат вазифаларини бажариш вақтида ходимларнинг ташқи кўриниши иш шароити ва хизмат тадбири хусусиятини инобатга олган ҳолда, аҳолида ички ишлар органларига нисбатан ҳурмат уйғотиши, улар тоза ва ораста кийинган бўлиши зарур, ходимларга хизмат мажбуриятларини бажариш ва хизмат вақтида ёхуд хизмат кийимида спиртли ичимликлар истеъмол қилиш тақиқланади. Шу билан бирга, кодексда ходимлар ўз мансаб ваколатларидан ноқонуний фойдаланиб, фуқаролар, жамият ёки давлатнинг қонун билан қўриқланадиган манфаатларига зарар етказган тақдирда қонунчилик ҳужжатларига мувофиқ жавобгарликка тортилиши ва ходимларга хизмат ваколатларини жисмоний ва юридик шахслар манфаатларини кўзлаб бажариш ёки бажармаслик эвазига улардан ҳар қандай совғалар ҳамда ҳар қандай кўринишдаги моддий бойликларни олиш ёхуд уларнинг хизматларидан фойдаланиш тақиқланади. Кодексда ходимлар фуқаролар билан муносабатда ўзларининг холислиги, мустақиллиги ва беғаразлигини шубҳа остига қўядиган, шунингдек, ҳар қандай афзалликлар, ғараз ва коррупцияни келтириб чиқарувчи вазиятлардан ўзини тийиши шарт.

Шунингдек, кодексда хизматдан ташқари вақтда ходимлар жамиятда умумэътироф этилган одоб-ахлоқ нормаларига амал қилиши, миллий урф-одат, қадрият ва анъаналарга ҳурмат билан муносабатда бўлиши, ички ишлар органларининг обрўсига путур етказиши мумкин бўлган хатти-ҳаракатлардан тийилиши, дабдабабозлик, шуҳратпарастлик, гуруҳбозлик, маишатбозлик, ичкиликбозлик ва бошқа салбий иллатларга йўл қўймаслиги, хизмат фаолияти билан боғлиқ маълумотларни оила аъзолари, таниш-билишлари ёки хизматга алоқадор бўлмаган бошқа шахслар иштирокида муҳокама қилмаслиги, ғайриижтимоий ҳаракатлар содир этмаслиги шарт.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2021 йил 2 апрелдаги ПҚ-5050-сон қарорида ички ишлар ходимларни ҳар қандай шароитда давлат ва халқ манфаатларига хизмат қиладиган, миллий қадриятларга содиқ, умуминсоний қадриятларга таянадиган, ёт ва бузғунчи ғояларга муросасиз курашувчи, иймон-эътиқоди ва иродаси мустаҳкам, маънавиятли ва фидойи, аждодларимиз ва мардлик кўрсатиб ҳалок бўлган ходимларнинг бебаҳо меросига таяниб яшайдиган баркамол шахс сифатида тарбиялаш, улар қалбида давлат ва халқимизнинг хавфсизлигини таъминлашда шахсий дахлдорлик ва юқори масъулият ҳиссини шакллантириш[1] бугунги куннинг энг муҳим вазифаси сифатида белгиланган. Ички ишлар органлари ходимлари ўз хизмат вазифаларини бажариш давомида жамият ва давлат эҳтиёжлари ва талабларидан келиб чиқиб хизмат фаолиятини олиб бориш талаб этилади. Шу билан бирга, ички ишлар органлари ходимларини хизмат фаолияти жараёнида маънавий-ахлоқий тарбияси айниқса долзарб масала бўлиб қолаётганини кўрсатади. Яъни ички ишлар органлари ходимларни ахлоқий туйғулари (бурч, эътиқод, масъулият, фуқаролик, ватанпарварлик, сабр-тоқат, сабр-тоқат), ахлоқий позиция (яхшилик ва ёмонликни фарқлаш қобилияти, фидокорлик туйғусининг намоён бўлиши, ҳаёт синовларини енгишга тайёрлик), ахлоқий хулқ-атвор (халқ ва Ватан хизматига доим камарбаста бўлиш)ларни шакллантириш ва ривожлантириш соҳанинг муҳим вазифаси ҳисобланади. Хулоса қилиб айтганда, Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев таъбири билан айтганда: “Одамлар ички ишлар органининг ҳар бир ходимида ўз ҳимоячисини кўриши керак”. Зеро, эл-юртимизни ишончи ва меҳрини қозонган, том маънодаги халқпарвар ички ишлар тизимини яратиш, мамлакатимиз тинчлиги ва барқарорлигини таъминлаш ва ҳалқимизни осуда ҳаётни асраб авайлаш долзарб вазифа ҳисобланади.